

WIE IS DIE VROUW?

Wax noemt de vrouw bij haar naam

DOOR ELIANE VANDEN ENDE

Een Vlaams-Brussels straatkatje als uithangbord van de Franse 'haute joaillerie'. Jeanne Toussaint (1887-1978) was de levende 'panthère' van Cartier. Een vrouw met gevoel voor schoonheid, dat zich uitte in elegantie, raffinement en classicisme. Een meisje dat in de goot had kunnen terechtkomen, maar het dankzij passie en wilskracht tot directrice van het chique Parijse juweliershuis schopte.

Van haar Vlaamse moeder, een kantwerkster, erfte Jeanne Toussaint vermoedelijk haar oog voor detail. Haar vader, een textielarbeider, is van Franse komaf en het gezin dat in Brussel belandde, heeft het niet al te breed. Zoals zovele mooie maagdes - zelfs met een opvoeding bij de nonnen - wordt ook Jeanne aangetrokken tot het witte leven van de galanterie. In het kielzog van haar zus trekt ze als een mot naar de lichtstad Parijs. Is ze dan 13 jaar jong of al 16? De bronnen zijn het er niet over eens. Met haar lijf en leden komt Jeanne aan de kost. En met de wijze raad van haar zus: "On épouse des femmes de bien, on aime les filles de rien". Dat is een rake voorspelling, zeker wanneer ze in 1918 - Jeanne is dan al vooraan in de dertig - Louis Cartier ontmoet. Tussen die twee slaat een passionele vonk over, niet alleen in bed, maar ook in het luxebedrijf dat Cartier toen al was. Dertig jaar lang blijft Jeanne de artistiek directeur die een grondige vernieuwing in het ambacht bracht - zonder de traditionele luxe te veronachtzamen. Jeanne moderniseerde het juweliersvak, ook al had ze geen enkele opleiding genoten.

Uitlaatklep

Met haar geprononceerde profiel, haar uitgesproken fantasie en haar door iedereen geloofde smaak is 'escortgirl' Jeanne Toussaint een bekende figuur in *le tout Paris*. Haar vriendin Coco Chanel knipt haar lokken kort op aanraden van Jeanne en confectioneert in ruil daarvoor een bolhoedje in de vorm van een kokosnoot. Die kennismaking is de eerste steek voor de gebourde en gedecoreerde avondstasjes die Jeanne begint te naaien. Een verzetje, een bezigheid. Want al liggend de kost verdienen is een toch wat te stille activiteit voor het ijverige karakter van Jeanne. Haar kwikzilveren hebrein en haar creativiteit hebben een uitlaatklep nodig en het inrichten van haar appartement is niet voldoende. Bovendien is een vrouw die onderhouden wordt "als een bootiek: ze moet haar uitstalraam verzorgen".

Jeanne is een opmerkelijke verschijning, met een tulband gedrapeerd over haar hoofd, met haar wervelende jurken van Madeleine Vionnet, haar Russische maarsjes, haar Chinese avondtenue, haar marinejurken overdag. Haar luxeappartement is al even ongewoon: tekeningen van Watteau en Fragonard, gecombineerd met Griekse amforen, orchideeën op de grond, een baldakijnbed... De Britse fotograaf Cecil Beaton is verrast: "een artistieke gevoeligheid en een verzamelpassie verenigen zich tot een hoogst intellectueel resultaat".

■ De eerste verschijning van de panter onder Toussaints 'bewind', op een art-decoprent.

■ De beroemde panterbroche van de hertogin van Windsor.

Jeanne floreert in de *demi-monde* van kunstenaars en vaklui. Haar katachtige lijf en haar vogelprofiel worden gepopretteerd door Boldini en Helleu. Ze frequenteert de decorateurs Paul Iribe en Christian Bérard, de antiquair Charles Michel. Ze leeft volop in *les années folles* van het interbellum waar vrouwen zich ook uiterlijk emanciperen, waar ze hun

klaauwen zetten in het leven en waar wilde katten als tamme lammetjes aan hun voeten liggen.

Omwille van haar neus voor goede smaak en haar doortastendheid geeft de kleinzoon van de stichter van de bekende juweliersfamilie haar de leiding van de accessoire-afdeling. Met haar feilloos instinct weet Jeanne klassieke juwelen te moderniseren door eenvoudige vormen aan te wenden, originele kleuren te gebruiken en vernieuwende sluitingen

en samenvoegingen in te voeren.

De clip, die variabel en wendbaar gebruikt kan worden door een moderne vrouw, is een uitvinding van Jeanne. Een van haar voorkeurbevestigingen is de clip die bestaat uit een grote saffiersteen waarop een luie kat zich met honderden steentjes neerlijkt. Want het motief van 'la panthère' dat Cartier in 1914 al rond een uurwerk-armband wenselde, wordt door Jeanne gestreeld en herschikt. Het is een eclatant succes. De hertogin van Windsor

■ Niet alleen in haar creaties, ook in haar verschijning was Toussaint origineel en provocerend.

Jeanne vernieuwde het juweliersvak, zonder daarom de traditionele luxe te veronachtzamen

FOTOS RV / CARTIER ARCHIVES

(in november van vorig jaar werd haar 'Panther bracelet' uit 1948 bij Sotheby's Londen verkocht voor meer dan 4,5 miljoen pond), de rijke Amerikaanse erfgename Barbara Hutton, de prinses Nina Agha Khan: allemaal zijn ze gek op de vondsten van Jeanne. Haar creativiteit en vernieuwingsdrang lijken onuitputtelijk: ze ontwerpt nieuwe panners, gebruikt geel goud, halfedelstenen, email, trossvormen en bloemmotieven, en introduceert lichte parures, nieuwe combinaties, exotische invloeden uit India en China, maar ook een vleugje surrealisme, zoals een uurwerk in transparante kwarts waarvan ze het mechanisme verbergt.

Jeanne geeft aan, levert vernieuwende ideeën voor halskettingen, broches, hangers, oorbellen, armbanden, uurwerken, vanity cases, poederdozen maar ook parfum. Tijdens de Tweede Wereldoorlog laat ze haar medewerker een allegorische speid van een blauw-wit-rood vogeltje in een kooi ontwerpen. De Duitse bezetter is niet opgezet met deze provocatie. Jeanne, de (half-Belgische) katachtige, krijgt later het ereteken van het Légion d'Honneur.

"Juwelen" zei Jeanne, "zijn de beste investering, want zelfs in barre tijden kan een vrouw ze dragen." En nog: "dure juwelen geven een vrouw zelfvertrouwen".

La panthère is het sterk geromantiseerde boek van Stéphanie des Horts, uitgegeven door JC Lattès-éditions in Parijs. De feiten zijn niet altijd even correct.

JEANNE TOUSSAINT

De panter van Cartier